

Téereb Yoël ak Mbooloom Mbeur yi ci fanweeri bëccëg bu juróom-ñaari yoon — Nimeró Ñaar-fukk ak Ñaar

Jeff Pippenger

2026-01-02

Limu Ñaar fukk ak Ñaar

Nun nekkoon ci diggante ñentiñu réféeaans yu Israyil gu yàgg ya, ni maas gu “jàngoro” gi ci waxtaan wi jiitu. Ci Macë, Yaxya ak Yeesu ñoom ñaar a tudde Farisen ya ak Saduusen ya ne ñooy maas gu jàngoro. Yaxya moo teewlu njàngaay bu jéemantu, te loolu moom lañu xam bu mu jàngalee ne Yeesu, mi koy topp, dina setal bu baax toolam. Yeesu dolli ci njàngaay bu Yaxya taxaw, dafa boolee ci moom yoon wu àtte, ba mu tudd buur bu jigéen bu Saba ak Ninib. Àtte mi ci ñeenteel maas la ame, te benn xeetu ci àtte mi feeñ na ni ay jaan, ndax seen baay Seytaane la. Yeesu yokk na itam mbirum ñeenteel maas miy wut firnde, fekk firnde ga nekkoon ci kanam.

Ci Matye ñaar-fukk ak ñett, “woes” yi ci farisen yi ak sadduseen yi dees na leen waxal, te liggéeyu nattu ak atte bi dellu na ñu boole ak maas bu mujj gi. Saar wi jiitu ci ñaar-fukk ak ñaar moo waajal taxawaayu “woes” yi nekk ci saaru ñaar-fukk ak ñett.

Bi Farisen ya dajale woonoo, Yeesu la leen laaj ne: «Lu ngeen xalaat ci Kirist? Kan moo ko jur?»

Ñu ne ko: “Doomu Daawuda.”

Mu ne leen: «Kon naka la Daawuda, ci Xel mi, di ko wooye Boroom, bu mu waxee: “Boroom bi nee sama Boroom: Toogal ci sama ndeyjoor, ba kera ma def sa noon yi nekk sa ngannaayu tànk”? Su fekkee ne Daawuda wooye na ko Boroom, naka la muy doon doomam?»

Te kenn a man mënu ko benn kàddu; te bu ba noppi, kenn amul fit ngir laaj koat benn laajaat. Matye 22:41–46.

Bi bunnan bi tëj ci bépp jëfandikoo bu ci topp, Yeesu joxe na ci saar wi di ñëw juróom-ñett i alkande. Ci aaya fukk ak ñett, alkande bi mooy ngir tëj bunt yu nguug asamaan. Ci bunt yi Asamaan la tawub mujj gi di walusi. Juróom-ñett i alkande yooyu ñoo jëm ci ñiy wax ne ñoom a ngi ubbi bunt bi kenn manul a ubbi te tëj bunt bi kenn manul a tëj. Ci peeñu, waxoon nañu Ndëy White ñiy bañ a topp Kirist ba dugg ca Bérab ba gëna Sell ba, yónnee seen ñaan yi ca bérab bu sell bu neen, bu nekkul dara, fa Seytaane, di nax boppam ne mooy Kirist, jiite leen ba tax ñu gëm ne lépp jaar na yoon. Ñoom ubbiwaat nañu bérab bu sell ba, te tëj Bérab ba gëna Sell ba.

«Ñu bare xool ak tiit yoonu Yawut ya ci seeni bañ ak daajal Kirist; te bu ñuy jàng jaar-jaaru naka ñu ko toroxale ak gâce ko, dañuy foog ne dañu ko bëgg, te dañu ko weddi woon ni Piyeer defee, walla daaj ko ni Yawut ya defee. Waaye Yàlla mi xam xol yépp, jébbale na ci nattu mbëggeel boobu ngir Yeesu, bi ñu doon wax ne dañu ko am. Asamaan bépp xooloon na

ak yéene gu tar nangu gi ñu defee ci yégleb malaaka bu njëkk ba. Waaye ñu bare ci ñi doon wax ne dañuy bëgg Yeesu, te di jooy bu ñuy jàng nettali bant ba, ñu xeeb xibaar bu baax bi ci ñëwam. Fàwwuloon ñu nangu ndigal li ak mbégte, waaye ñu wax ne nax la. Ñu bañ ñi bëgg feeñam, te génne leen ci mboolooy gëm-gëm yi. Ñi bañee bataaxal bu njëkk bi, mēnuñu woon a jariño ak ñaareel bi; te itam jariñuñu woon ci yuuxu guddi gi digg, mi waroon a waajal leen ngir ñu dugg ak Yeesu ci ngēm, ci berab bu gën a sell bi ci kër-yàlla gu asamaan. Te ndax dañu bañ ñaari yégle yi jiitu, ñu lëndëmloo nañu seen xel ba tax ñu mēnuma gis leer benn ci yégleb malaaka bu ñetteel bi, biy won yoon wi jëm ci berab bu gën a sell bi. Gis naa ne ni Yawut ya daajale Yeesu, noonu itam mboolooy tulloo yi daaj nañu yégle yii; moo tax xamuñu dara ci yoonu jëm ci berab bu gën a sell bi, te mēnuñu a jariño ak rammu Yeesu foofa. Ni Yawut ya, yi joxe seen sarax yu amul njariñ, noonu itam ñuy jébbale seeni ñaan yu amul njariñ ci néeg bi Yeesu bàyyi; te Seytaane, mi neexaloo ak nax ba, sol na melokaanu diine, te di yóbbu xeli ñiy wax ne ay Kiristaan lañu jëm ci moom ci boppam, di liggéey ak dooleem, ak ay kéemaanam, ak ay kéemaan yu fen ngir tēj leen ci saqam.» Early Writings, 258–261.

Saaru fukki ak ñent ñi mooy ay alkande ci ñiy lekk kër yi jigéen ñi seen jëkkër dee bàyyi, te di ñaan lu yàgg ngir feeñ. Saaru fukki ak juróom ñi mooy alkande ci ñiy def ba seen way topp yi nekk ñaar yoon gën a doon doomi safara, ni ñoom ci seen bopp nekkoon. Ci saar yi fukki ak juróom benn ba fukki ak ñaar, ña bon ña ngi waat ci kër Yàlla gi.

“Yii du waxi Sëriñ White lañu, waaye ay waxi Boroom bi lañu, te ndawam jox na ma leen ngir ma jox leen yéen. Yàlla woo na leen ngeen bañ a yokk seen jëf ak moom ci yoonu ju juuyoo ak coobare. Ñu joxoon na ndigal yu bari ci mbirum nit ñi di wax ne ay Kiristaan lañu, fekk dañuy wone jikko yi Seytaane, di xeex ci xel, ci wax ak ci jëf ak yokkug dëgg, te wóor na ne dañuy topp yoon wi Seytaane di leen jiite. Ci seen dëgërug xol, dañu jàppale sañ-sañ bu taxawul ci dara ne mooy seen, te buñu ko war a doxal. Jàngalekat bu mag bi nee na: ‘Dinaa ko yëngal, yëngal, yëngal.’ Nit ñi dañuy wax ci Battle Creek ne, ‘Kër Yàlla gi, kër Yàlla gi noonu lanu’; waaye dañuy jëfandikoo safara su suufe. Seen xol yu ñuulowul te suuxuwul ci yiwug Yàlla.” Manuscript Releases, volume 13, 222.

Ci benn 23 ak 24, mbind mi mooy ngir ñàkk a jëfe yoon ju jub, yërmande ak kóllère. Ci benn 25 ak 26, wax ji mooy ci naaféqug setal biti kaasu bi, waaye du setal biiram.

«“Nun am solo lii alal jii,” la ndaw li yokk ci waxam, “ci ay ndab yu suuf, ngir kàttan gu màgg ga feeñ ne ci Yàlla la jóge, te du ci nun.” Yàlla manoon na yégle dëggam jaarale ko ci malaaka yu amul bàkkaar, waaye loolu du pexeem. Tànn na nit ñi, góor yu wëraleek ñàkk doole, ngir nekk jumtukaay ci matale ay nammam. Alal ju am solo jii, ci ay ndab yu suuf lañu ko def. Jaarale ko ci nit ñi la barkeem yi wara jàll ba àddina. Jaarale ko ci ñoom la ndamam wara leer ci biir lëndëmug bàkkaar.” Acts of the Apostles, 330.

Noonu aaya yiir ak ñeent-fukk ak juróom-ñaar di jëfandikoo ay baat yu wone ne ñi bon ñi mel ni bàmmeele yu ñu weexal, te lëkkal looloo ak Shebna ci Esayi saar ñaar-fukk ak ñaar, fa nga xam ne Shebna dafa yékkati boppam ci bàmmeele bu yém ci xew-xew bi muy tabaxal boppam, waaye du fa dugg muk, ndaxte Yàlla dina ko sànni génne ci gémminam jëm ci tool bu sori. Tool bu sori boobu dafañu ko melal ci bàmmeele yonent bu fenoon ci Betel, mi waral ba yonent bi déggadiñu ko suul

ci benn bàmmeele ak moom. Noonu, juróom-ñaareelu “alkande” bi nee na:

Ndax yéen, bindkat yi ak Farisen yi, naaféq yi! ndaxte yéen di tabax bàmmeele yonent yi, te di rafetloo kër-yu neex yi. Te ngeen naan: Su nu nekkoon ca fan yi sunuy baay, du nu bokkoon ak ñoom ci deretu yonent yi. Kon nag, yéen ci seen bopp seede ngeen ne, doomi ñi reyoon yonent yi ngeen. Matalleen nag nattub seen baay yi.

Yéen ay jaan, yéen askanu jaan yu am venen, nan ngeen mana rëcc ci mbugalu safara?

Kon nag, xool-leen, maa ngi yónnee ci yéen yonent yi, ak nit ñu am xel, ak bindkat yi; te yéen di na ngeen ray ak daaj ci bant, ñenn ci seen biir; te ñenn it di na ngeen leen dóor ay yar ci seen jàngu yi, te di leen fitnaal dëkk ak dëkk; ngir mboolem deretu njub ñi ñu tuur ci kaw suuf si ñëw ci seen kow, dale ko ca deretu Abël, mi jub, ba ca deretu Sakariya doomu Barakiya, mi ngeen reyoon diggante kër Yàlla ga ak sarxalukaay ba.

Dëgg laa ma leen koy wax, yépp yii lépp dina dal ci xeetu jamono jii. Matthew 23:29–36.

Jàng yi, ñoom ñi di xeetu tóor-tóor, dañuy àtte ci xaaj bi. Ci xaaj bi, àtte bi nekkul ci seede yi bu buur-u jigéen bu Seba ak Ninawa, waaye ci deretu Abel ba ca Sakariya. Xeetu ñenteel gi, ñi di tóor-tóor, dañu leen di àtte ak ñaari seede yu jóge ci jaar-jaaru bitiiitu Israayil bu yàgg ak ñaari seede yu jóge ci jaar-jaaru biir bu Israayil bu yàgg. Luug saar ñett mooy mujj ci ñenti tektal yi ci tóor-tóor yi ci xeetu ñenteel te mujj, te dafa rekk mel ni Matye saar ñett. Ñenti tektal yu wone ne, ci àtteb mujj bu kër Yàlla, ci biir xeetu ñenteel gi, benn fas wuy feeñal seen jikko ni doom yu Seytaane, góor ak jigéen, te beneen fas wuy feeñal seen jikko ni doom yu Yàlla, góor ak jigéen. Jéego natange gi tambalee tasale gi, tambalee na bi yonnent bi di waajal yoon wi ngir Yonnent bu Kóllëre gi yékkati baatam ca màndiŋ ma.

Ci biir bu sell bi ci Mbind mi, tur yi duñu rekk ay tuddeef, waaye dañuy ay yégle gu ñu di wax ci suuf—ñaareel woy yu ñuy woy ci suufu kanam taariix, di feeñal xolug jot ci musiba ak jubbanti. Bu ñu teg benn wax ci maanaa askanu juddu yi dale ci Adam ba ca Noé, loolu di jur benn bataaxal bu dëppook taariix bi genealosi bi di tegtal. Adam mooy “nit,” te Seth mooy “tanneef.” Enosh mooy “nit ku dee” (ki nekk ci suufu dee), te Kenan mooy “naqari.” Jaarale ko ci “cant ak barkey Yàlla” (Mahalalel), Asamaan dina “wàcc” (Jared). Asamaan wàcc na ni “ki ñu jagleel walla ki ñu fal” (Enoch), mi yéglee bataaxalu àtte bi jaarale ko ci doomam Methuselah (“bu deewee, dees na ko yónnee”). Dee baam mooy doon njalbéenug tuur gu “am doole” gu Xel mu Sell mi, mi Lamech di firndeel (ngëpp) te ànd ak Methuselah, ni Yuuxu Digg-Guddi bi ànd ak ñaareelu malaaka bi. Methuselah mooy ñaareelu malaaka bi, te Lamech mooy Yuuxu Digg-Guddi bi, mi agsi ci njalbéenam ca mbëmbëtug Noé ba.

Bu gën a wàññi, tur yi di wax ne: “Nit tëral nañu ko ci dee, muy ku nekk ci naqari ak dee, ndax Adama bu jëkk bi; waaye jaarale ko ci barkeb Yàlla, Kirist moo jébbal boppam ngir wàcc, di yégle àtteb Yàlla jaarale ko ci dee gaam-gi ci bant ba, te loolu topp na ko doole ju réy juy tuuru Xel mu Sell mi.”

Fukki turu màkkaay yii ñooy tàqale ndéey-jàngale xebaraaru xam-xam bu baax bi, te di toppandoo taarixu suuf gi dale ci bindug mbind mi ba ci taw bu mujj bi, ba mu mat ci Ñaareelu Ñëw ga.

Tàkkute gi, ñu nëbb ci tur yii, am na lu mu méngoo ak moom ci Kàddug Yàlla bi ci Révélation. Génèse mooy joxe askanu alfa bi, te 144,000 yi ci Révélation 7 ñooy wone matug omega bi ci desitu yi ñu tëj ak rakk.

Yuda tekki “cant,” Ruben tekki “gis, doom ju góor,” Gad tekki “yërmande mbaa mbooloo xarekat,” Aser tekki “bé/ku barkeel,” te Neftali tekki “jàppante.” Manase tekki “loo fàtte,” Simeon tekki “dégg,” Lewi tekki “boole/taqale,” Isakar tekki “pey,” Sebulon tekki “teral/dëkkandoo,” Yosef tekki “yokkut,” te Benyamin tekki “doom ndijoor gi.”

Ñi topp Kiir gu giir Yuda ñoo di doom Yàlla yi, te barkeel nañu leen ak yéen yu baax bi ñuy jaar ci jéego bu nattu, di xare ak Yàlla ni Yàqub defe woon. Jaarale ko ci xare boobu, seeni bàkkaar fàttees na leen ci jëfandikoo sellal gi juddoo ci dégg Kàddug Yàlla, te loolu itam mooy leen boole ak Kirist ci diggante kóllère. Seen pey mooy dëkk ak terànga ak Kirist ca ay nguuram, toog ci barab yu asamaan, fekk Yàlla di leen jëfandikoo ngir yokk Ay nguuram—di woo mbooloo mu réy ma génn Bàbbiloon, ni doom yu Ndijooram.

Juróom benni Léya doon ñooy Ruben, Yuda, Simeyon, Lewi, Isakaar ak Sebulon. Jaamam Zilpa, mi turam tekki “tuur gu xeeñ bu xet,” amoon na ñaari doom—Gaad ak Aser. Ñaari doom Raseel ñooy Yosef ak Benyamin. Jaamam Raseel bi di Bilha tekki na “ku rus walla ku ragal,” te ay doomam ñooy Daan ak Neftali. Ci wàllu waxu yonent bi, cosaan gi fii joxe na ay sàrti yu bari yu war a seetlu. Wuute na ak alfa ak fukki maas yu cosaan ci Génesis saar 5, ndax omega bi am na fukki ak ñaar ay sët, ak ay soppiku yu yonent yu sellam. Ci téeméer ak ñeent-fukk ak ñeent junni ñi, Daan deesuko tudd, te Manase wuutu na mbokkam Efrayim.

Waññi alfa bu Génesis méngoo na ak waññi omega bu Révélation, ndaxte Génesis mooy wone liggéeyu Yàlla bu Almasi bi ci musal, te Révélation mooy wone ñi, ci matug omega gu keroog yégleb alfa googu, matal bu baax lañu diggante ak yégleb gi saxaloon ci alfa yégleb googu.

Jëfandikoo ñaari rëdd yii, yoon wu bari ay teoloogian yi dañuy ko def, waaye mukki ak gis-gisu yoonu “rëdd ci kaw rëdd” lañu koy defe. Ñaari waaskat yi nekk ci Genesis ak Revelation dañuy joxe ñaari seede ne Yàlla wax na itam ci ab ñetteel kèrg. Benn làkk mooy seede bu ñu bind, ni ñu ko bindee; te ci biir seede boobu am na beneen rëdd bu ñu tëral ci ab kèrg gu misaal. Teoloogian yi, lu ëpp, duñu weesu ci xoolug bët buy laaj rekk ci bataaxal bi ñu yégle jaarale ko ci tekki tur yi ci Genesis ak Revelation. Li ñuy gis dañuy ko jàppe ni ab lu bees la, buy wax gën ci seen xel nit ñoom ci seen bopp, te loolu feeñ na ci seen man-manu ngir gis misaal mi nekk ci tekki tur ya. Mukki duñu gis bataaxal bi ñu tëral ci fukki ñaar doom Ismayil. Duñu gis bu baax waaskatu Yeesu yi ci Matthew ak Luke. Duñu gis waaskatu juróom-ñaari buur yu mujj yu Yuda, ak juróom-ñaari buur yu mujj yu Israel, walla juróom-ñaari buur yu njëkk yu Yuda, walla juróom-ñaari buur yu njëkk yu Israel.

Bu ma wax ne ñu gisul, li ma bëgg a wax mooy ne su ngeen laajee Google ndax am na njàngale yu jëm ci niiñu askan yii, tontu bi mooy “waaw” ci tanneefug Aadama ba ci Nóoh bu nekk ci Njálbéen, te “waaw” it ci ñaar-fukk ak ñeent junni nit ñi. Waaye ndax ñuy jëfandikoo fukki sët yi Askram am ci Njálbéen fukk ak benn ci noonu? Déedéet. Ndax ñuy jëfandikoo niiñu askanu Qayin ak niiñu askanu Set? Waaw, waaye dafa sore lool ak dégg-dëggu tekki bi, ba mel ni ñu ngi ci

baneen mbir. Aw yoon sax, ñuy wax ci niiñu askanu Almasi bi nekk ci Macë ak Luug, waaye benn yoonaat, dañuy rëcc jubluwaay bi lu bare. Lu tax loolu am solo, nga laaj? Ndaxte maa ngi bëgg a joxe ab tēnk ci yii rēdd yu wax ci niiñu askan yii, te bëgg naa leeral ko dale ci njàlbéen ne maa ngi seet a xam solo gi maas bu ñeenteel bi am, ni mu doon màndarga waxi yonent ci Biibël bi. Tēnku niiñu askan yii dina jàppale ci loolu, waaye dafay doon yàqute ci kenn ku xalaat ne tēnk bu yomb bii ci mbir yii di ñēw moom rekk la am ci li war a xam ci yii rēdd yu niiñu askan yii.

Gannaaw gi ci Aadama ba ca Nóóx, gis nañu ñaari rēdd yu askan yi ci sarxaal yu ñeent ak juróom ci Njàlbéen ga. Ñaari rēdd yooyu dañuy tegtal askan yu Kayin ak askan yu Set. Wuute ak gannaaw gi ci Aadama ba ca Nóóx, gi tegtaloon fukki sēt, rēdd yu Set ak Kayin yépp di jëfandikoo juróom-ñaar sēt. Moo tax war nañu leen jàppe ni ñaari jamono yu ñeent-neent. Set ak Kayin ay melokaanu kóllēre lañu, te Kayin day tegtal ñi ci Esayi benn-fukki ñaar ak benn-fukki ñett, di def kóllēreg dee, buy wara neenal ca mbugal mu dawal ba. Ñoom ñoo di ñi tabax seen kër ci suuf su sanxar. Waaye ñi tabax ci Xeer wi, dañuy def kóllēreg dund, ni ko 1 Piyeer, saar ñaar, tegtale ci ñi mos a seet ne Boroom bi baax na, te ñooy “xeeti tànn bi.” “Ñi bare” dañuy tabax ci suuf su sanxar, waaye “ñi néew” lañu tànn.

Waskatu Kàayn mooy benn xéewal buy déggadi ci simfoni tur yi, ndaxte tur yi dañuy teewal ndamug nit gu amul njariñ, buy jēme ci wër gu amul jubluwaay, gannaaw ba asamaan dóor ko. Ci bañ a topp ndigël gu artu gi, xetu Kàayn di wax ne am na yàlla gu dul dëgg, bu muur ci kàttanu nit gu bëgg feyu, te ay xarala yi nit ñi mooy ko teewal, di tabax kultura gu weñgu, bu rafet waaye di yàq te amul yaakaar. Wax ju mujj jii mooy melokaanu yégle bi nekk ci juróom-ñaar xetu Kàayn yi, te jēles na ko ci tur yi.

Wàllu Seet teg na boppam ak wàllu Kayin ci yiw. Ci néew-doole gu nit ñépp jot, ñi woow Yàlla dees na soppi seen naqar mu nekk cant gu ndam, bu asamaan wàccee. Ak ngēm gu takku, di dox ci yoon wi yéeg ba ci ndamlu, ci biir jamono ju nattu, ba kàddug “yaakaar” jotee, te muy indi noflaay, jaarale ko ci ndoxu mucc. Kàddu gu mujj googu mooy wone ci ëppal jēm ci xebaar bi nekk ci juróom-ñett maas yu Seet, te ñu jēle ko ci tur yi.

Li taxaw ñaar ci juróom-ñetti maas yu askan yi di ñaari kuréli ñent askan, am na saxal ci jëfandikooku njëkk bu kóllēre gi, ba fa waxu yonent bu jaamte ci Misra ñu xam ne mooy 400 at, te itam ne 400 at yooyu dinañu jeex ci ñenteel gi. Bu seedeelu Pool booleesoo ak waxu yonent bu kóllēre alpha gi, mu jur ñaari jamono yu 215 at, te benn bu nekk dafa feeñale woon ñent askan. Juróom-ñetti askan yi, ci biir 430 at yi, dañuy tegtal ñaari jamono yu 215 at. Jamono bu njëkk bi dafa feeñale Firawna bu baax bi xamoon Yuusufa. Gannaaw 215 at, amoon na beneen Firawna bu bees, bu xamul woon Yuusufa. Noonu la beneen kurélu ñent askan yi tambalee.

Juróom ñetti maase yuñu séddale benn benn ci ñaar i jamono, te kenn ku nekk am na ay màndarga yu wér ne moom la ay jamono yuñu setal ci ñeenti maase, di dëgéral ne war nañu jëfandikoo juróom ñetti maase yi ñu bind ci Kayin ak ci Set ci noonu itam. Buñu defee jëfandikoo googu, dangay gis juróom ñetti maase yi Set jaar ak juróom ñetti maase yi Kayin. Kayin mooy melokaanu ña bare ñi di jot màndargay rab wi, te Set mooy melokaanu ña néew ñi di jot màndargay Yàlla. Kayin mooy màndargay nit ñi, te Set mooy màndargay nit ñi boo ci yokkee Yàllaay gi ci wàllu

kóllëreg Nóoh, fekk sax santal Yuusëf ak Musaa mi nekk ci wàllu kóllëreg Abram.

Noonu ci sarax fukki ak ñent, xeeu nit ñi Yàlla tànn feeñ na ci fukki tur yu joge ca Sem ba ca Abram. Sarax fukki ak ñent mooy nettali kër gu mag gu Babel, waaye itam mooy xeeu nit ñi Yàlla tànn, ni ko Ibrahim di tegtal. Sarax fukki ak ñent dafay tàmbali ab xeeu bu Yàlla tànn, ñi waroon dugg ci kóllëre gu ñetti wàll ak Yàlla. Ñetteelu yoon wi, te mujj gi, mooy sarax Isaaxa ci sarax ñaar-fukk ak ñaar. Sarax “fukki ak benn” mooy tàmbali Alfa bi, te sarax “ñaar-fukk ak ñaar” mooy mujju Omega bi. Ngëm gi war ngir dégg baatu Yàlla ci tekki tur yi, bokkal dara ak ngëm gi war ngir dégg baatam ci limu Kàddoom. Benn jëfandikoo bu ñuy waxeeu xeeu wu way-jàngu Yàlla yi bañ a jël, mooy xeeu Ismayil, melooy Islam.

Te yii mooy turi doomi Ismaël, ci seen tur, ni ñuy jaaroo ci seen xeeu askan: Nebajot, jiitu doomi Ismaël; ak Kédar, ak Adbeel, ak Mibsam, ak Mishma, ak Duma, ak Massa, Hadar, ak Téma, Jetur, Nafish, ak Kedema. Ñoom nag ñoo di doomi Ismaël, te yii mooy seen turi; ci seen dëkk ak ci seen tata yu ñu tattar; fukk ak ñaar i buur yu ngi sukkandiku ci seen xeeu. Génesis 25:13–16.

Bu ñaar-fukk ak ñaar tur yii suñu leen teggee ci benn wax, dafay jàng ne: “Ci yeneen wax yu wax ne, askanu Ismaël nag mooy xeeu nit ñu meññ te am njariñ, te ñu siiw ci xarekat, waaye ñu ñàkk xol ci taarix ak ci kàddug yeneen wax ci 11 Awgüst 1840, te gannaaw loolu itam ci 11 Sàttumbar 2001. Ci taarixu Biibël dees na leen di woowe doomi penku. Ñoo jógge Arabii, fa safara yu xet te xeeñ, yi ñuy jëfandikoo ci liggéeyu kër-yàlla gu Ebrë, di sax. Kàddug “assassins” jógge na ci taarixu Islaam, te muy tegtal deen gu ñuy indil ci noppi. Ci jamonoy Kuruwaase yi, Islaam ubbe woon, wër te tëj Europu Katolig, waaye seen gantal gu topp moo misaal ag ñëwug refreshing bi diggante 1840 ak 1844, ak itam li tambalee ci 9/11 ba ci jafe-jafe yoonu Dibbeeri. Tekki yi ci ñaar-fukk ak ñaar tur yu doomi Ismaël yépp nekk nañu ci wax ji weesu, te ñu feeñ ci mbind mu ñu fattaliku.”

Fukki tudd yi ci sëtali Ismayil dañuy tekki fukk ak ñett, su fekke ne yokk ngeen Ismayil ci lim bi. Fukk ak ñett mooy nimeru bu ndigalu “bunt”, te loolu mooy li Hajar defoon, li tax Ibrahim nangu ñu génne Hajar ak Ismayil. Pool jëfandikoo mbir moomu ngir melokaan génne Israyil gu yàgg gi, gannaaw ne dañoo nekkoon nit ñi Yàlla fas ak kóllëre, ci waxtu wi mu doon samp kóllëream ak jabaram ju Kiristaan.

Ndax de bind nañu ne, Ibraaima amoon na ñaari doom, kenn ci jaam bu jigéen, ka ca des ci jigéen bu goreel. Waaye ki juddoo ci jaam bu jigéen gi, ci yaram la juddoo; waaye ki juddoo ci jigéen bu goreel gi, ci digeb la juddoo. Yëf yooyu nag misaal lañu: ndaxte ñoom ñoo di ñaari kóllëre yi; kenn ci tundu Sinaay, miy jur ngir jaam, te mooy Aajar. Ndaxte Aajar mooy tundu Sinaay ci Araabi, te mu yem ak Yerusaleem ji tey jii, ndaxte moom ak ay doomam dañuy nekk ci jaam. Waaye Yerusaleem ji kawé jógé mooy bu goreel, te mooy ndeyi nun ñépp. Ndaxte bind nañu ne: “Bégalaal, yaw jigéen ju barren te mënoo jur; génnël sa mbégte, wax ak xalaat yu kawé, yaw mi xewuul metitub jur; ndaxte jigéen ju dëddug am na doom yu bare raw jigéen ji am jëkkëram.” Nun nag, bokk yi, ni Isaaxa woon, doom yu digeb lanu. Waaye ni kooku ga juddoo ci yaram daan na fitnaal ki juddoo ci Xel mi, noonu la it tey mel. Waaye lu Mbind mi wax? “Sànni jaam bu jigéen gi ak doomam; ndaxte doomu jaam bu jigéen gi du bokk cër ak

doomu jigéen bu goreel gi.” Kon nag, bokk yi, dunu ay doom yu jaam bu jigéen gi, waaye ay doom yu jigéen bu goreel gi. Galasi 4:22–31.

Ismayeel mooy misaal bu Islaam, te Agar, yaayu Ismayeel, mooy misaalu mbooloom kàddug dëggu dee. Isaaxa mooy misaalu Kiristiyaan, te Saara mooy misaalu mbooloom kàddug dëggu dund. Moo tax Ismayeel amoon na fukki doom ak ñaar, ndaxte fukk ak ñaar mooy misaalu nit ñi Yàlla fas kóllère ak ñoom, te Islaam mooy naafëq bu nit ñi Yàlla fas kóllère ak ñoom.

Am naari njuróom yu ñaari ci Injil yi ngir Kirist. Benn bi nekk ci Macë, te beneen bi ci Luug.

Te Yakóob jur Yuusufa, jëkkëru Maryama, ci moom la ñu juddoo Yeesu, mi ñuy wax Kirist. Noonu mboolem maas yi nekk diggante Ibraayma ak Daawuda ñooy fukki ñeent maas; te diggante Daawuda ak njaareel ga baabylon ñooy fukki ñeent maas; te diggante njaareel ga baabylon ak Kirist ñooy fukki ñeent maas. Léegi juddug Yeesu Kirist noonu la nekkoon: bi yaayam Maryama doon ku ñu diigël Yuusufa, bala ñuy bokk, gis nañu ne dafa ëmb ci Xel Mu Sell mi. Macë 1:16–18.

Xeetu maaskat yu Matyee di wax ne am na ñetti jamono yu yem, ku nekk ak fukk ak ñeent, te ñoom ñépp dajaloo di benn jamono bu ñeent-fukk ak ñaar. Kirist mooy omega ci jaar-jaaru tariixu kóllère gi ci digganteem ak Muusaa miy alpha ci tariixu kóllère gi. Muusaa yonnee ne Kirist dina nekk “ni moom ci boppam.” Muusaa amoon na ñetti jamono yu ñeent-fukk at ci dundam bu téeméeri ak ñaar-fukk at. Bu ñu teggee bépp jamono bu ñeent-fukk at ci dundu Muusaa, rédd ci kaw rédd, ñoom ñépp dajaloo ca Kadesh, te loolu mooy misaal bu 1863 ak yoonu Dibeer bi. Ñetti jamono yi Kirist di tēj ci Daawuda, ak njàppute gi ca Babilon, ak ci Kirist di dëggal kóllère gi ak deretam ca bant ba. Daawuda mooy tegtal yékkati gémmin gu gëna naat ca yoonu Dibeer ba, te ñaareelu rédd bi dafay wone janq yi xelam nees, ñuy yóbbu leen Babilon, ca yoonu Dibeer ba. Ñetteelu jamono bi mujjee ca bant ba, te loolu itam, benn yoonaat, dafay misaalal yoonu Dibeer ba, fa Kirist di dëggal kóllère Ibraayma ak téeméeri ak ñeent-fukk ak ñeent ñaari junni ñi, ak kóllère Nuux ak mbooloo mu bare mi.

Li ñu man a xam bu ñu teg ñaari rédd yii kenn ci kaw kenn, yéemu na lool. Téeméeri at ak ñaar fukk yi Muusa dund, boole na ak téeméeri at ak ñaar fukk yi Noowe, te ñeent fukk ak ñaar maas yu misaal yi Kirist jaar ci xeet yu jooween, boole na ak Antekiris buy nguuru diirub ñeent fukk ak ñaar weer yu misaal ci yoonu Dibeer.

Te Boroom bi nee, Sama Xel du sax di xoolaat ak nit, ndaxte moom itam ay yaram la; waaye ay fanam dinañu tollu ci téeméeri at ak ñaar-fukk. Genesis 6:3.

Boole ak yoonu njabootu Matye mi fésal kóllèreg Ibraaima, yoonu njabootu Kirist, ni ko Luug téral, dem na ba ca mbind mi tàmbalee, noonu di fésal kóllèreg dund gi Aadam yaqoon ci Eden. Yoonu njabootu Luug tàmbalee na ak Yeesu, te dellu ginnaaw ci njabootam ba ca Aadam, miñu xamale ne mooy doom Yàlla. Xeetu njabootu ji jeex na ci Aadam ñaareel ba mat sëkk, te tàmbalee ci Aadam bu jëkk ba mat sëkk. Dale ko ci Aadam bu jëkk ba ca Aadam ñaareel, dañu ko téral ni juróom-ñaari fukk ak juróom-ñaari maas.

Waskat yi ci Mbind mi di wone rëdd yi ci dëgg. Nuy gannaaw rekk jëfandikoo ay barey seede yu weesu lool li war a nekk ngir dëgg am firnde. Rëdd yi ci waskat yi yor baatub matug yëngu-yëngu yi ci jaar-jaar ak baatub waxi li di ñëw, te itam yor nañu baatub Palmoni, Ki Yéeme di Woññi Kàcc-kàcc yi, ndaxte njàngat-yu lim yuñu tëraloon ci biir rëdd yi dañuy joxe ñaareelu baat. Ñaari baat yooyu dees leen dëgg ak beneen ñetteelu baat, mooy baatub Ki Yéeme ci Kàddug Làkk, mi bind te yor mboolem mbir, boole ci turu nit ñi, turi barab yi, ak turi yëf yi.

Bi Yowaana delloo ngir gis baat bi nekk ci ginnaawam, baat boobu meloon ni baatu ndox mu bare; te bi Danyeel itam amee seen gu mel noonu, baatam mooyoon baatu mbooloo mu bare. Waxtaan wi nekk ci kow ci Mbind mi, ak itam tur yi nekk ak waxtaan wi, ak limu yi nekk ci biir waxtaan wi, ñoom ñetti ay baat lañu ci benn wàll. Bu ngeen jëlalee benn rëdd ak ñetti baat yooyu te teg ko ci kaw beneen rëdd wu mel ni moom, ñetti baat yi div ñu bari ay baat.

Ba noppi jógge ci gàngune ga naan: «Màggal-leen sunu Yàlla, yéen ñépp ay jaamam, ak yéen ñi koy ragal, ñi ndaw ak ñi mag.» Noonu ma dëgg mel ni baatub mbootaay mu réy, te mel ni riirum ndox yu bare, te mel ni riirum dënnu yu am kàttan, naan: «Alleluia, ndaxte Boroom bi Yàlla ju Mágg ji, di Bu Àttan Ji Lépp, mooy nguuru.» Peeñu Yowaana 19:5, 6.

Am naataange yu gën a am solo ci genealogii yi, dañu leen gis ci buur yi Israayil. Juróom-ñaari buur yi njëkk ci Israayil, nguur gu bëj-gànnaru ga, dañuy jeex ci Ahab, Jezebel ak Eliyaas; noonu, ñuy tegu ci yoonu Dibeer. Sàrtu juróom-ñaari buur yi mujj ci xeetu bëj-gànnaru yi, dafay tàmbele ci yoonu Dibeer te jeex ci tëj goxu ndigalu nit, ba Mikaayel jógée, ni ko Daniyel 12 waxe. Juróom-ñaari buur yi njëkk ci Yuda dañuy feeñal jaar-jaaru mbootaay mi dëggante ak yoonu Dibeer ba keraaka Mikaayel di jóg; te juróom-ñaari buur yi mujj dañuy xamle jaar-jaar bi jëmé ci yoonu Dibeer. Ñaari sàrt genealogik, te ñoom ñaar a yor jaar-jaaru alfa ak jaar-jaaru omega. Jaar-jaaru alfa mooy jamono jóg ci 9/11 ba yoonu Dibeer, te jamonoy omega mooy yoonu Dibeer ba keraaka tëj ngoxu ndigal. Juróom-ñaari buur yi njëkk ci Israayil, dañuy méngoo ak juróom-ñaari buur yi mujj ci Yuda; te juróom-ñaari buur yi mujj ci Israayil, dañuy méngoo ak juróom-ñaari buur yi njëkk ci Yuda.

Dina wéyal ci bind bi ci topp.

“Taxaw ba ci ngëm ba mujj”

“[Peeñug Yàlla 1:1, 2, ci wàll.] Biibël bi bépp mooy ndimbalug xam-xamu Yàlla; ndaxte bépp ndimbalug xam-xam bu ñu jox nit ñi, ci Almasi la jaar, te lépp di dajaloo ci moom. Yàlla wax na nu jaarale ko ci Doomam, moom mi nuy boka ci bind ak ci jotu njot. Almasi dikk na ca Yowaana, bi mu nekkee ànd ci dunu Patmos, ngir jox ko dëgg gi ñeel fan yu mujj yii, ngir won ko li war a gaaw a am. Yeesu Almasi moo yor ndencam bu mag bi ci ndimbalug xam-xamu Yàlla. Jaarale ko ci moom la nu am xam-xam ci li nu war a xool ci xew-xew yu mujj yu jaar-jaaru suuf si. Yàlla jox na Almasi ndimbalug xam-xam bii, te Almasi yégale ko Yowaana.”

“Yowaana, taalibe bi Yeesu bëggoon, moo nekkoon ki tannée ngir jot xam-xam wii. Moom moo nekkoon ki mujj ci taalibe yi jëkk yi tannée. Ci jamono kóllère gu bees gi, tereef nañu ko ni ñu teree yonent Daniyeel ci jamono kóllère gu yàgg ga.”

“Ndigal liñ war a yégleel Yowaan moo doon lu am solo lool, ba tax Kirist wàccéee ci asamaan ngir jox ko ay jaamam, di ko wax mu yónnee ko ca mbooloo yi. Ndigal li war na nekk mbir mu nu war a jàng ak moytu bu baax te ànd ak ñaan; ndaxte nu ngi dund ci jamono ju nit ñi nekkul ci njàngale Xel mu Sell mi di dugal ay xalaat yu dul dëgg. Nit ñooñu dañoo taxawoon ci ay bérab yu kawe, te am nañu ay mébet yu ñu bëgg a àndal. Ñu ngi sàkku yëkkati seen bopp, te soppi màndargay lépp. Yàlla jox na nu ndigal yu weesu ngir aar nu ci ñoom ñooñu. Mu sant Yowaan mu bind ci téere li war a xew ci ay seeni mujj yu jaarale jaaralu nettali jaar-jaaru suuf si.”

«Gannaaw jeexital waxtu wi, Yàlla dénk na ay taalibeem yu takku yaa ngir ñu yor ndigal yu am solo lool ci dëgg-dëgg jamono jii. Ndigal yooyu deesu leen jox ñi doonul bokk ci yéglebëtu njëkk bi ak ñaareelu malaaka bi. Ñoom dees na leen jox liggéeykat yi woon bokk ci liggéey bi dale ko ca njàlbéen ga.»

“Ñi jaar ñi jaar ci xeetu xew-xew yooyu, dañoo wara nekk dëgër mel ni doj ci njariñ yu nu defoon Ayvantis Ñaareelu-Bés. Dañoo wara nekk liggéeykat yu bokk ak Yàlla, di dajale seede si te di tëj yoonu ndigal li ci biir taalibeyam. Ñi bakkoon ci taxawal sunu liggéey ci kaw fondemañu dëgg Biibël, ñi xam mandarga yi won yoon wu jub wi, dañoo wara leen jàppey ni liggéeykat yu gën a am solo. Mën nañu waxe ci seen bopp jaar-jaar ci mbiru dëgg yi ñu dénk leen. Góor ñii waruñu may seen ngëm soppeeku ba mu doon weddi-gëm; waruñu may bañeeru malaaka bu ñetteel bi jëlees ko ci seen loxo. Dañoo wara téye njàlbéenug seen kóolote dëgër ba ca mujja.”

“Boroom bi wax ne, jaar-jaaru jamonoy weesu dees na ko delloo ci xel bi, ba nuy dugg ci liggéeyu mujj bi. Bëpp dëgg gu Mu nu jox ngir fan yii mujj, war nañu koo yégle àddina si. Bëpp kenug dëgër gu Mu samp, war nañu koo gëna dëgëral. Manunu léegi génng ci fondemañ bi Yàlla samp. Manunu léegi dugg ci benn organizasion bu bees; ndax loolu mooy moytu dëggi.”

“Liggéeyu misioneer buy jëm ci wér-gu-yaram war nañu koy setal te sellal ci lépp lu man a yàq ngëmug way-gëm ñi ci jaar-jaar bu weesu nit ñi Yàlla. Eden, Eden bu rafet bi, suufeel nañu ko ak duggub bàkkaar. Léegi dafa am solo ñu dellu wax jaar-jaaru góor ña ñu amoon cér ci tégga sunu liggéey ba ca njàlbéen ga.

«Yenn saa yu nekk, nuy jàng yéglee deeñu magi addina bi. Seen waxtu dikk na ci mbetteel, mel ni ci benn saa. Ñu bare, ñi yaakaaroon ne am nañu wér-gu-yaram, dañuy dee gannaaw reer, mbaa gannaaw ba ñu sàkku pexe yu boppam ngir seen yékkat bopp. Kàddu gi génng, “Mu boolees na ak ay xérëmam; bàyyi ko mu nekk.” Loolu mooy ne Boroom bi dootul ko aar ci lor. Dee bu mbetteel dikk na, te lan la liggéeyu dundam di jar? Dundam nekk na lu lajj. Garab gi daanu, ndax doole bi ko doon taxaw bàyyi na ko mu jébbalu saraxam bu xérëm.»

«Góor ak jigéen ñi dañuy daanu ci wut lu ñuy bég ci. Dañuy jaay seen ruu ci dara, te Yàlla nangulati diisoo ak muñ-mu gu yàgg. Dees leen bàyyi ci seen tànn.»

“Am na ñi am ñu ci ne, bi ñuy wax ne gëm nañu dëgg jamono jii, suufeel nañu seen ngëm te bañ a dox ci leer gi. Kan moo léegi di bàyyi wacc ay pexeem bopp ak yu àddina? Kan moo léegi di góor-góorlu ngir xam bu baax njariñu bakkan bi? Lan la nit ki di ci am, su fekke ne

jot na àddina si bépp, waaye sànni bakkanam? Walla lan la nit ki di joxe ngir wuutu bakkanam? Ndax yéen ngeen di xiif te mar ngir mburu dund gi ak ndoxu mucc mi? Ndax ngeen xam njariñu bakkan yi Kirist deewee? Ñi war a nekk Kiristen, ndax dund nañu ni seen waxinu ngëm di ko laaj? Ndax xam nañu njariñu bakkan bi? Ndax dañuy góor-góorlu ngir sellal seen i bakkan ci déggal dëgg gi?” Manuscript Releases, volume 20, 150, 151.